

111

43

η Βυζαντινή Βιβλιοθήκη

«ΑΜΑΛΘΕΙΑ»

ΕΠΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΟΜΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Γ. ΣΠΑΝΑΚΗ

ΤΟ ΛΙΜΝΑΚΑΡΟ

ΕΝΑ ΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΔΙΚΤΗΣ

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ 36 (ΙΟΥΛΙΟΥ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1978)

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΗΤΗΣ

1978

ΤΟ ΛΙΜΝΑΚΑΡΟ

ΕΝΑ ΓΡΑΦΙΚΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΔΙΚΤΗΣ

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Γ. ΣΠΑΝΑΚΗ

Στή Νοτιανολική άκρα του Λασιθιώτικου κάμπου, κάτω ακριβώς από τους δέστες του υψηλότερου σημείου της Δίκτης, σε υψόμετρο 1200 ως 1300 μ., απλώνεται, όχι απόλυτα επίπεδο όπως το οροπέδιο της Σελένας, ο Νήσιμος, το οροπέδιο, γνωστό από παλιά με την ίδια ονομασία Λιμνάκαρο. Το τοπωνύμιο αναφέρεται με το ίδιο όνομα Limnacaro στον κώδικα 918 της Μαρκιανής Βιβλιοθήκης της Βενετίας, πιθανόν το 1592¹. Ο Francesco Basilicata το αναφέρει Limniacaro² και το ίδιο όνομα σημειώνει στον πίνακα 53 που αναδημοσιεύω εδώ³.

Το οροπέδιο επικοινωνεί με το χωριό Άγιος Γεώργιος με πρόχειρα διανοιγμένο δρόμο, που μόνο μικρά αγροτικά αυτοκίνητα μπορούν να περάσουν. Με ένα τέτοιο κατορθώσαμε να βρούμε στο Λιμνάκαρο μερικοί εκδρομείς του Έλληνογαλλικού Συνδέσμου τον Αύγουστο του περασμένου χρόνου 1977.

Αντίθετα από το οροπέδιο του Νησίμου που είναι άγονο το Λιμνάκαρο έχει γόνιμο έδαφος και καλλιεργείται. Έχει πολλές άπιδιές, κυρίως ρωμανιές με τις μυρωδάτες ρωμάνες που ωριμάζουν τον Αύγουστο. Εύδοκιμούν επίσης πολύ οι καρδιές. Στην πηγή του οροπεδίου υπάρχουν μερικές με πελώριες διαστάσεις, που ήταν κατάφορες από καρύδια. Τελευταία έχουν φυτέψει πολλές καρδιές, που ύστερα από κάμποσα χρόνια θα δίδουν μια πλούσια παραγωγή. Παράλληλα όμως πρέπει να φυτευτούν και νέες άπιδιές γνωστών λασιθιώτικων ποικιλιών, ρωμανιές, καρπιδιές, χειμωνιές. Ο τόπος προσφέρεται να γίνει ένα δάσος από ποικίλα καρποφόρα δέντρα.

ΤΟ ΕΞΩΚΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

Στή νότια άκρα του οροπεδίου είναι η δίκλιτη εκκλησούλα του Άγ. Πνεύμα-

¹) ... et poco più di due miglia lontan da esso vi è un'altra campagnola chiamata Limnacaro medesimamente di raggio di Vostra Serenità posta fra alcuni altri monti più eminenti, et ha parimente acque in abbontantia, et migliori degli altri....= . Λίγο περισσότερο από δυό μίλια από τον κάμπο του Λασιθίου υπάρχει ένας πιο μικρός κάμπος που λέγεται Λιμνάκαρο. Κι ο κάμπος αυτός ανήκει στη Γαληνότητά σας και είναι ανάμεσα σε μερικά άλλα πιο ψηλά βουνά. Έχει επίσης άφθονα νερά, καλύτερα από τα άλλα. (Βλ. Στέργ. Γ. Σπανάκη, Συμβολή στην Ιστορία του Λασιθίου κατά τη Βενετοκρατία, Ήράκλειο 1957, σελ. 74).

²) Βλ. Στέργ. Γ. Σπανάκη, Μνημεία της Κρητικής Ιστορίας, τόμ. V, σ. 24 και πίν. 53.

³) Βλ. εικ. 1.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

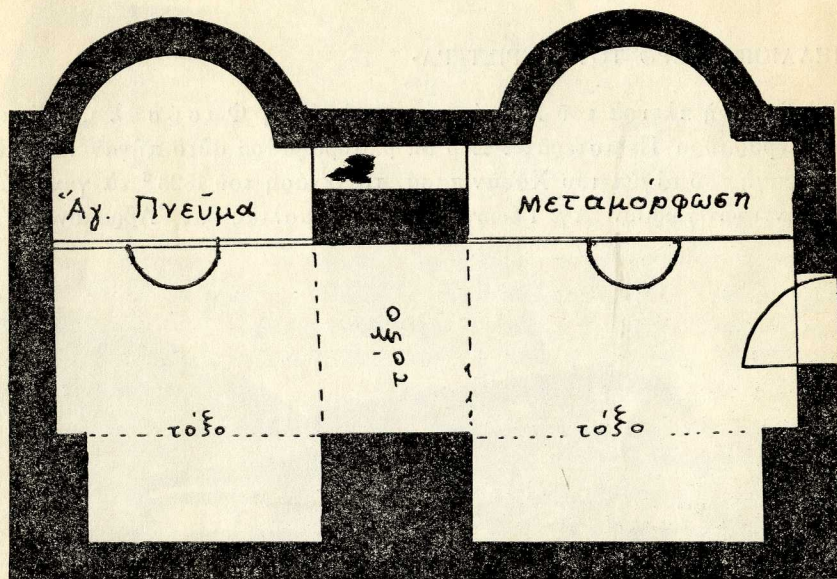
Αύξων έριθ. εισαγ. βιβλίου

29484

Εἰκ. 1. Στὸ παραστατικὸ αὐτὸ σχεδιάγραμμα τῶν Λασιθιώτικων Βουνῶν μετὸν κάμπο τοῦ Λασιθιοῦ στὴ μέση, ποὺ ἔγινε τὸ ἔτος 1615 ἀπὸ τὸν Franc. Basilicata, σημειώνεται τὸ ὄροπέδιο LIMNIACARO, κάτω ἀπὸ τὴν πρὸς ψηλὴ κορυφὴ τῆς Δίκτης. Σημειώνεται ἡ θέσις τῆς πηγῆς μετὰ τὴ λέξη FONTANA στὴν εἴσοδο τοῦ ὄροπεδίου, μετὰ τὰς καρυδιὰς ποὺ ὑπῆρχαν, ὡς φαίνεται, ἀπὸ τότε καὶ πιθανότατα ἡ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος πάνω ἀπὸ τὴ λέξη FONTANA. Τὸ σχεδιάγραμμα ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸν V τόμο τῶν Μνημείων τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας, πίν. 53.

τος. Στὸ βόρειο κλίτος εἶναι τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ στὸ νότιο ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Σωτῆρος. Δυστυχῶς δὲν εἶχαμε τὴν πρόνοια νὰ κρατοῦμε ἓνα μέτρο καὶ ἐσχεδιά-
σα τὴν κάτοψη τοῦ ναοῦ ἐντελῶς πρόχειρα. Ὅπως φαίνεται στὴν εἰκ. 2 ὁ ναὸς
ἔχει ἰδιάζουσα κατασκευή, ποὺ δὲν ἀπαντᾶται σὲ ἄλλη ἐκκλησία. Ὁ προσανα-

Εἰκ. 2. Πρόχειρο σχεδιάγραμμα κάτοψης τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος.

τολισμός της εἶναι κανονικός. Τὰ ἱερὰ εἶναι στὴν ἀνατολική πλευρὰ τοῦ κτη-
ρίου. Ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ εἶναι στὴ μέση τῆς νότιας πλευρᾶς. Ἡ στέγη, ἀντί-
θετα ἀπὸ τὴ συνηθισμένη κατεύθυνση ἀπὸ τὴν Ἀνατολή πρὸς τὴ Δύση, στὸ
Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι ἀπὸ τὸ Βορρὰ πρὸς τὸ Νότο, μὲ ὑψωμένο περίπου ἓνα μέ-
τρο τὸ κεντρικὸ τμήμα τοῦ ναοῦ, ὅπως ὁ Ἅγιος Μάρκος τοῦ Ἡρακλείου, ἀλλὰ
δίχως παράθυρα. Ἡ διαμόρφωση αὐτῆς τῆς στέγης μοῦ εἶναι ἀνεξήγητη. Ἡ
τοιχοποιία εἶναι ἀπλῆ, ἀσβεστόκτιστη, ἀσοβάντιστη, ἐξωτερικά. Ἡ πόρτα μὲ
ἀπλὲς παραστάδες ἀπὸ πέτρα φερμένη ἀπὸ ἄλλο μέρος.

Ἐσωτερικὰ ἡ ἐκκλησία ἔχει ἓνα σκέτο σοβά. Τὸ τέμπλο ἀπλὸ καὶ ἀπέριττο
μὲ μερικὲς εἰκόνες ὄχι παλιές, ὅπως φαίνεται στὴ φωτογραφία⁴.

Πότε κτίστηκε ἡ ἐκκλησία; Δὲν εἶναι γνωστό. Στὸ ἀναδημοσιευμένο ἐδῶ
σκίτσο τοῦ Βασιλικάτα σημειώνονται στὸ ὁροπέδιο μερικὰ δένδρα, ἡ πηγὴ μὲ
μὲ ἓνα μεγάλο δένδρο, ποὺ ἀσφαλῶς ὑπονοεῖ τις καρυδιές ποὺ εἶναι γύρω
στὴν πηγὴ καὶ πάνω ἀπὸ τὴ λέξη FONTANA φαίνεται ἓνα μαῦρο στίγμα ποὺ
μοιάζει μὲ τὴ σιλουέτα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μὲ ὑπερυψωμένο
τὸ κεντρικὸ σημεῖο. Ἐὰν ὁ Βασιλικάτα ᾔθελε νὰ παραστήσει τὴν ἐκκλησία μὲ

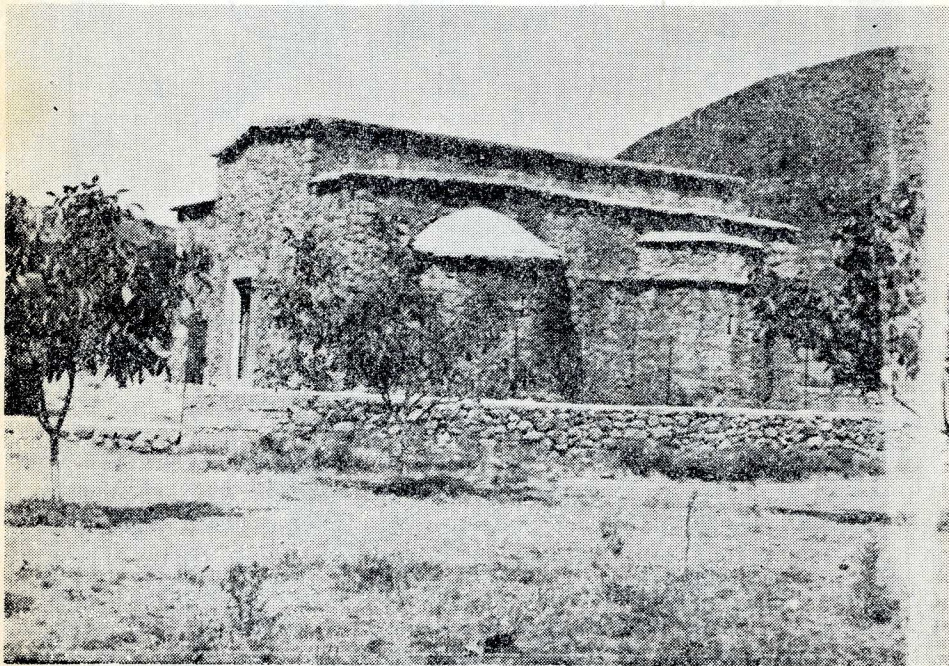
⁴) Βλ. εἰκ. 6.

τὸ σκιαγράφημα αὐτό, τότε θὰ εἶναι κτισμένη πρὶν ἀπὸ τὸ 1615, ὁπότε ἔγινε τὸ σκιαγράφημα.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ Λιμνάκαρο ὑπάγεται σὶς ἐνορίες τῶν χωριῶν Ἁγίου Γεωργίου καὶ Ἀβρακόντε καὶ τὸ ὄροπέδιο εἶναι ἰδιοκτησίες τῶν χωριῶν αὐτῶν.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΒΑΡΑΘΡΟ ΤΟΥ «ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ»

Στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Λιμνάκαρου, στὴ θέση Φασόσελο, βρίσκεται τὸ σπηλαιοβάραθρο Περιστερᾶς⁵. Στὸ σπηλαιοβάραθρο αὐτὸ πῆγαν νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴ σφαγὴ τοῦ αἰγύπτιου Χασάν πασᾶ, τὸ γενάρη τοῦ 1823⁶ τὰ γυναικόπαιδα τῶν κοντινῶν χωριῶν Ἁγ. Γεωργίου, Κουδουμαλιᾶς καὶ Ἀβρακόντε. Τότε

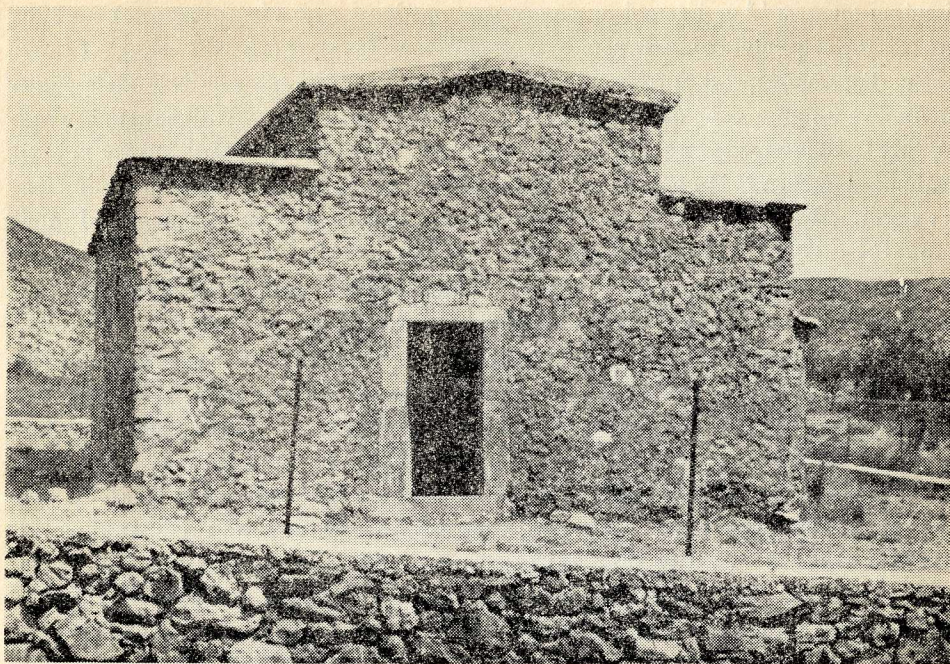
Εἰκ. 3. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἀπὸ τὴ νοτιοανατολικὴ πλευρά.
(Φωτογρ. Μαν. Γιαλούρη 1977)

διαδραματίστηκαν ἐκεῖ τὰ παρακάτω γεγονότα, ποὺ μοῦ τὰ διηγήθηκε ὁ κ. Εὐάγγ. Ταμιωλάκης, ἀπόστρατος ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, ποὺ τὰ ἄκουσε ἀπὸ τοὺς προγόνους του.

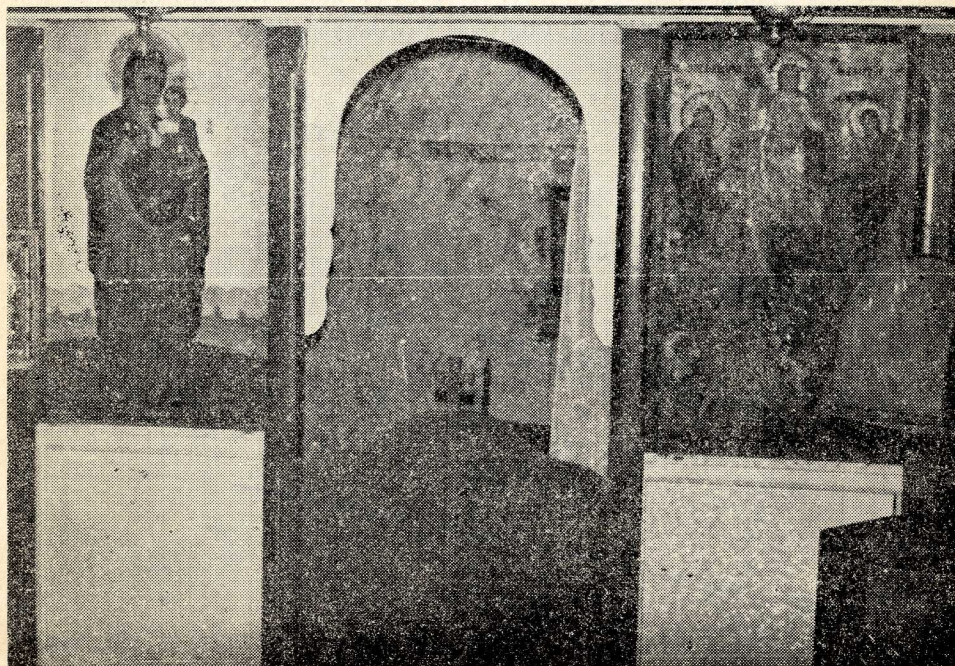
Τὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνα τοῦ 1823, ποὺ πάτησε ὁ Χασάν πασᾶς τὸ Λασίθι,

⁵) Βλ. Ἐλευθ. Κ. Πατάκη, Σπήλαια καὶ ἄλλαι καρστικαὶ μορφαὶ τῆς Κρήτης τόμ. Β', Ἡράκλειον 1975, σ. 33.

⁶) Βλ. Νικ. Σταυρινίδη, Ὁ Καπετὰν Μιχάλης Κόρακας, τόμ. Α' 1971, σ. 106.

Εἰκ. 4. Ἡ νότια πλευρὰ τῆς ἐκκλησίας μετὰ τὴ μοναδική πόρτα. Φαίνεται τὸ ὑπερυψωμένο τμήμα τοῦ ναοῦ. (Φωτογρ. Μαν. Γιαλούρη 1977)

Εἰκ. 5. Τὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. (Φωτογρ. Μαν. Γιαλούρη 1977).

οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγ. Γεωργίου πῆγαν στὸ σπήλαιο τοῦ Περιστερᾶ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴ σφαγὴ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων. Ἡ παπαδιὰ τοῦ χωριοῦ Εἰρήνη Ἰωάν. Ταμιωλάκη καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς Μαρία καθυστέρησαν καὶ δὲν πρόφτασαν νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς ἄλλους, καὶ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὸν αἰγυπτιακὸ στρατό. Ἐνας στρατιώτης ποὺ ἤξερε τὰ ἐλληνικὰ ἀνάλαβε τὴ φύλαξή των καὶ τὶς ὀδήγησε στὸ χωριὸ Μαγουλᾶ, μὲ πρόθεση νὰ τὶς βιάσει. Ἡ παπαδιὰ τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι στὴ διάθεσή του, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀποκοιμηθεῖ τὸ μωρό της. Γιὰ νὰ παρατείνει τὴν κατάστασι αὐτὴ, ὥστε νὰ ἀποκοιμηθεῖ ὁ Τοῦρκος, τσιμποῦσε τὸ παιδί μὲ μιὰ βελόνα γιὰ νὰ κλαίει. Ὅταν διαπίστωσε, ὅτι ὁ Τοῦρκος ἀποκοιμήθηκε, ἄφισε τὸ παιδί ποὺ κουράστηκε νὰ κλαίει καὶ εἶχε ἀποκοιμηθεῖ, πῆρε μιὰ μεγάλη βαρεὶά ἀκονόπετρα, ὅπου ἀκόνιζαν τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα, καὶ μ' αὐτὴ πολτοποιήσε τὸ κεφάλι τοῦ Τοῦρκου. Ἐπειτα πῆρε τ' ἄρματά του, τὸ παιδί καὶ τὴν ἀδελφὴ τῆς καὶ πῆγαν στὸ σπήλαιο τοῦ Περιστερᾶ, ὅπου βρῆκε τοὺς ἄλλους καὶ τὸν παπᾶ, καὶ τοὺς διηγήθηκε τί συνέβη.

Τουρκικὴ περίπολος ἀνακάλυψε τὸ καταφύγιο στὸ σπήλαιο καὶ ἀπὸ τὸ στόμιό του παρατήρησε μέσα. Ὁ παπᾶς πῆρε τὸ τουφέκι του νὰ τοὺς κτυπήσει. Ἡ παπαδιὰ τοῦ εἶπε νὰ μὴν τοὺς κτυπήσει, γιατί θὰ γίνεи φονιάς καὶ δὲν θὰ ξαναλειτουργήσει. Ὁ παπᾶς τῆς ἀπάντησε: «Ντὰ ὅτινα μὲ σκοτώσουνε αὐτοὶ νὰ ξαναλειτρούσω θέλω;» Καὶ ἐξολόθρευσαν τὴν τουρκικὴ περίπολο. Φοβερὴ χιονοθύελλα ποὺ ξέσπασε στὸ Λασίθι, ἀφοῦ ἦταν ἡ καρδιὰ τοῦ χειμῶνα, ἀνάγκασε τὸ Χασὰν πασᾶ νὰ ἐγκαταλείψει τὸ Λασίθι καὶ νὰ πάει στὴ Μίλατο νὰ συνεχίσει τὴν ἐγκληματικὴ δράση του. Κι ἔτσι οἱ κρυμμένοι στὸ σπήλαιο τοῦ Περιστερᾶ γλύτωσαν καὶ ὁ παπᾶς ἀσφαλῶς ξαναλειτούργησε.

Ἡράκλειο, Ἰούλης 1978

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ

